

STORTINGET

Innst. 244 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:99 S (2022–2023)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Turid Kristensen, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner, Aleksander Stokkebø og Margret Hagerup om å styrke lærekandidatordningen og gjøre den tilgjengelig for flere

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen styrke lærekandidatordningen som et tilbud til elever med særlige tilretteleggingsbehov eller utviklingshemming, herunder sørge for at det avklares og tydeliggjøres hvem som er riktig målgruppe for lærekandidatordningen, og hvem som kanskje har bedre utbytte av alternative ordninger som praksisbrevordningen.
- Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet utrede om det skal innføres et yrkestittelnivå mellom fagarbeiderne med fag- eller svennebrev og de ufaglærte.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen har avholdt skriftlig høring i saken. Det har kommet inn syv innspill til komiteen.

Kunnskapsminister Tonje Brenna har uttalt seg om forslaget i brev av 15. februar 2023. Brevet følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Sigurd Myrvoll, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Jan Tore Sanner, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Aud Hove, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til representantforslaget.

Komiteen viser til at en viktig del av Fullføringsreformen er å videreutvikle lærekandidatordningen og praksisbrevordningen i lys av fullføringsretten, hvor lærekandidatordningen er en grunnkompetanse, som kan bygges ut videre til yrkeskompetanse.

Komiteen deler forslagsstillernes engasjement for lærekandidatordningen og behovet for tilpassede opplæringsløp for elevgrupper som måtte ha behov for det. Skal man nå målet om at flere fullfører videregående opplæring og kvalifiserer seg til videre utdanning og arbeid, er det behov for gode og tilpassede opplæringsløp.

Komiteen viser til at det med Fullføringsreformen ble vedtatt en utvidet rett til å fullføre videregående opplæring. Fullføringsreformen og fullføringsretten trådte i kraft høsten 2022. Med dette åpnes nye muligheter for tilpasning, også for målgruppene som i dag benytter disse ordningene. Komiteen mener at regjering

gen i den videre oppfølgingen av Fullføringsreformen må videreutvikle lærekandidatordningen og praksisbrevordningen i lys av den nye fullføringsretten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er i likhet med regjeringen opptatt av at fellesskolen skal gi elever, lærlinger, lærekandidater og praksisbrevkandidater et solid grunnlag for videre utdanning, arbeid og deltakelse, slik at de kan leve gode liv. Disse medlemmer vil understreke at videregående opplæring skal være et godt tilbud for alle, både elever i skolen og de som har opplæring i bedrift, og er derfor glade for at regjeringen følger opp Fullføringsreformen på en god måte.

Disse medlemmer mener at videregående opplæring må bli bedre tilpasset mangfoldet i elevgruppen, og at et sentralt grep i reformen er å utvide rettighetene til videregående opplæring. Når alle får rett til å få opplæring til de har bestått videregående opplæring, ikke bare rett til å gå i videregående et antall år, vil også flere kunne få opplæring som treffer deres behov, og flere vil bli kvalifisert til arbeid, læreplass og videre utdanning. Da kan det også bli behov for å utvikle lærekandidatordningen. Disse medlemmer viser til at ordningen er godt etablert og benyttes i alle landets fylkeskommuner.

Disse medlemmer vil vise til statsrådens fyldige uttalelse, der det vises til at det er lærekandidater i et bredt spekter av lærefag, med i alt 1 839 løpende opplæringskontrakter, og 671 lærekandidater som oppnådde kompetansebevis gjennom lærekandidatordningen i 2021. Ordningen er tilpasset dem som ønsker opplæring i bedrift, men som på det aktuelle tidspunktet ikke er vurdert til å ha forutsetninger for å klare kravene i fag- eller svenneprøven. Kandidatene får en individuelt tilrettelagt opplæringsplan med utvalgte deler av læreplanen, opplæringen avsluttes med en kompetanseprøve, og lærekandidaten får et kompetansebevis som dokumenterer kompetansen etter endt opplæring. Praksiskandidatordningen er en dokumentasjonsordning, ikke en opplæringsordning. Ut over denne retten til å melde seg til fag- eller svenneprøve har derfor ikke de med oppnådd kompetansebevis en vei til videre opplæring fram mot fag- eller svennebrev i dagens opplæringsystem.

Disse medlemmer er glade for at regjeringen ønsker at rettighetsutvidelsene i Fullføringsreformen skal sikre alle like muligheter, også de som går et løp gjennom lærekandidatordningen. Dagens lærekandidatordning avsluttes med en kompetanseprøve som gir et kompetansebevis, som skal rette seg mot et reelt behov i arbeidslivet og gi grunnlag for varig arbeid. Disse medlemmer vil understreke at dagens lærekandidatordning har bred støtte blant fylkeskommuner, partene i arbeidslivet og andre sentrale organisasjoner. Partene i arbeidslivet har tidligere uttrykt skepsis til å etablere et

delkompetansenivå under fagbrevnivået. Disse medlemmer kan i likhet med statsråden ikke se at det er aktuelt på det nåværende tidspunkt å utrede nye yrkesnivå i fag- og yrkesopplæringen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til viktigheten av å sørge for at flere får en meningsfull hverdag gjennom at de får delta i det sosiale fellesskapet på skole og i arbeidslivet, og at de opplever mestring og læring og får være verdifulle bidragsyttere i samfunnet. For å få til dette må inkludering og tilrettelegging, både i skoleløpet og på arbeidsplasser, bli bedre.

Disse medlemmer viser til at noe av nøkkelen til å lykkes ligger i å gi alle en utdanning der de har mulighet til å fullføre og bestå et planlagt løp i videregående skole. Disse medlemmer viser til at det for enkelte elever kan være u hensiktsmessig å bli gående for lenge i videregående skole når et alternativ kan være praksisplass og lærekandidatordningen. Disse medlemmer mener at når under 3 pst. av voksne med en lett utviklingshemming er i ordinært arbeid, viser det at systemet er modent for endring.

Disse medlemmer viser til at man i Østfold og Vestfold har funnet gode modeller for at elever kan velge yrkesfag og bli lærekandidater som et alternativ, slik at de står bedre rustet til å jobbe i enten varig tilrettelagt arbeid eller i ordinær virksomhet. Disse medlemmer mener det er viktig å styrke lærekandidatordningen og sikre at den blir et reelt alternativ for alle som ikke har forutsetninger for å nå kravene til fag- eller svenneprøven i det ordinære opplæringsløpet, og som trenger et individuelt tilrettelagt opplæringsløp. Det vil bidra til at elevene opplever større grad av mestring, og at flere kan fullføre.

Disse medlemmer viser til NIFU-rapporten «Jeg vet ikke hva alternativet skulle vært», nr. 2018:8, som viser at et flertall har svært positive holdninger til lærekandidatordningen. Samme rapport viser imidlertid at det er store forskjeller i bruken av ordningen. Disse medlemmer mener at det ikke skal være hvor du bor, som avgjør om du får et godt og riktig tilbud om videregående opplæring. Dette er en ordning som bør tas i bruk i større grad i hele landet.

Disse medlemmer viser til at Stortinget i forbindelse med budsjettbehandlingen i desember 2020 vedtok å be regjeringen om å utrede Østfoldmodellen for lærekandidater med tilretteleggingsbehov og vurdere om dette kan gjøres til en nasjonal ordning, jf. vedtak nr. 182, 3. desember 2020. Dette er også en del av Fullføringsreformen, jf. Meld. St. 21 (2020–2021). Disse medlemmer mener at det er viktig at man nå får på plass en bedre ordning for dem som har behov for dette tilbudet, og at dette arbeidet må fullføres. Disse medlemmer forutsetter videre at regjeringen vil komme

tilbake til Stortinget med dette så snart som mulig, som varslet i statsbudsjettet.

Disse medlemmer mener videre at departementet bør vurdere om det kan innføres en bestemmelse om at grunnkompetanse etter kompetanseprøve bør telle som fullført og bestått videregående opplæring med grunnkompetanse og telle som fullført og bestått videregående opplæring i statistikkene.

Disse medlemmer fremhever at fullført og bestått løp som lærekandidat ikke skal begrense muligheten for ytterligere videregående skolegang. En lærekandidat skal fortsatt ha mulighet for å ta et ordinært løp som lærling med et fagbrev som sluttkompetanse dersom det på et senere tidspunkt er grunnlag for det.

Disse medlemmer viser til at det i NIFU-rapporten kommer frem at det er uenighet om målgruppene for lærekandidatordningen, og at det derfor er behov for å gjøre et grundig arbeid med målgruppeavklaring. Disse medlemmer mener at dersom målgruppen blir klarere, vil treffsikkerheten bli bedre, noe som vil kunne føre til at man lykkes med det flere fylkeskommuner ønsker, nemlig økt bruk av ordningen. Dersom de riktige ungdommene får bli lærekandidater, kan resultatet bli at flere oppnår en høyere kompetanse enn de ellers ville gjort.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke lærekandidatordningen, herunder sørge for at det avklares og tydeliggjøres hvem som er riktig målgruppe for lærekandidatordningen, og hvem som kanskje har bedre utbytte av alternative ordninger som praksisbrevordningen.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at ved innføringen av dokumentert delkompetanse, for over 20 år siden, var arbeidslivets parter enige om at «Det bør ikke utvikles nye nasjonale yrkeskategorier under fagarbeidernivået». I NIFU-rapporten er derimot både NHO og Utdanningsforbundet positive til å etablere et nivå mellom de som har fagbrev, og de ufaglærte, og begge nevner assistentbegrepet som en mulighet.

Disse medlemmer viser til at det har skjedd mye i løpet av de siste tjue årene, og mener derfor at det bør gjøres en ny grundig vurdering av om det nå er på tide å innføre et nivå mellom fagarbeiderne og de ufaglærte, og videre om det skal innføres yrkestitler ved enden av lærekandidatutdanningen, som eksempelvis kokkeassistent. Disse medlemmer fremhever at dette vil kunne bidra til å løfte lærekandidatens status og gi dem en rettmessig plass i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at det er solid støtte i høringsinnspillene for forslagene som er fremmet. NHO Arbeid & Inkludering har i en gjennomgang av ek-

sisterende forskningslitteratur om arbeidsinkludering og arbeidsrettede tiltak for personer med psykisk utviklingshemming funnet at denne målgruppen ikke får den opplæringen i skolen som de trenger for å fungere i et eventuelt senere arbeidsforhold. Disse medlemmer viser videre til Norsk Forbund for Utviklingshemmede sitt høringsinnspill, hvor de fremhever at det i de fleste fylkeskommunene er lite kunnskap om og interesse for ordningen. De fremhever at det bør etableres nasjonale retningslinjer og stimuleringsordninger slik at fylkeskommunene satser på ordningen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at lærekandidatordningen er et viktig tiltak for å gi personer som ikke kan ta fagbrev, yrkesrettet kompetanse. Derfor støtter disse medlemmer de to forslagene.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti ikke har konkludert om hvorvidt det bør innføres en yrkestittel tilknyttet ordningen, og ønsker å avvente en utredning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet utrede om det skal innføres et yrkestittelnivå mellom fagarbeiderne med fag- eller svennebrev og de ufaglærte.»

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av en samlet komité. Komiteens tilråding II fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen styrke lærekandidatordningen, herunder sørge for at det avklares og tydeliggjøres hvem som er riktig målgruppe for lærekandidatordningen, og hvem som kanskje har bedre utbytte av alternative ordninger som praksisbrevordningen.

II

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet utrede om det skal innføres et yrkestittelnivå mellom fagarbeiderne med fag- eller svennebrev og de ufaglærte.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 21. mars 2023

Hege Bae Nyholt

leder

Abid Raja

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref
2023/349

Vår ref
23/616-

Dato
15. februar 2023

Representantforslag nr 8:99 S (2022-2023) Om å styrke lærekandidatordningen

Fellesskolen skal gi elever, lærlinger, lærekandidater og praksisbrevkandidater et solid grunnlag for videre utdanning, arbeid og deltakelse slik at de kan leve gode liv. Regjeringen er opptatt av at videregående opplæring skal ha et godt tilbud for alle, både elever i skole og de som har opplæring i bedrift.

Regjeringen følger opp Fullføringsreformen. En viktig del av Fullføringsreformen er at videregående opplæring skal bli bedre tilpasset mangfoldet i elevgruppen. Et sentralt grep i reformen er å utvide rettighetene til videregående opplæring. Når alle får rett til å få opplæring til de har bestått videregående opplæring, ikke bare rett til å gå i videregående et antall år, vil også flere kunne få opplæring som treffer deres behov og flere vil bli kvalifisert til arbeid, læreplass og videre utdanning. Da kan det også bli behov for å utvikle lærekandidatordningen.

Ordningen er i dag godt etablert og benyttes i alle landets fylkeskommuner. Det er lærekandidater i et bredt spekter av lærefag, med i alt 1839 løpende opplæringskontrakter og 671 lærekandidater som oppnådde kompetansebevis gjennom lærekandidatordningen i 2021. Ordningen er tilpasset dem som ønsker opplæring i bedrift, men som på det aktuelle tidspunktet ikke er vurdert til å ha forutsetninger for å klare kravene i fag- eller svenneprøven. Kandidatene får en individuelt tilrettelagt opplæringsplan med utvalgte deler av læreplanen. Opplæringen avsluttes med en kompetanseprøve og lærekandidaten får et kompetansebevis som dokumenterer kompetansen etter endt opplæring.

De som har oppnådd kompetansebevis gjennom lærekandidatordningen, kan senere gå opp til en fag- eller svenneprøve som praksiskandidat om de kan dokumentere lang og allsidig yrkespraksis innen det aktuelle lærefaget. Praksiskandidatordningen er en dokumentasjonsordning, ikke en opplæringsordning. Utover denne retten til å melde seg til fag- eller svenneprøve, har derfor ikke de med oppnådd kompetansebevis en vei til videre opplæring fram mot fag- eller svennebrev i dagens opplæringsssystem. Regjeringen ønsker at rettighetsutvidelsene i Fullføringsreformen skal sikre alle like muligheter, også de som går et løp gjennom lærekandidatordningen, ved at den enkelte skal beholde retten til å gjennomføre videregående opplæring med vitnemål og fag- eller svennebrev senere i livet.

Som representantene påpeker, har Riksrevisjonen bemerket at fylkeskommunene bruker til dels ulike kriterier for hvem som skal få opplæring gjennom lærekandidatordningen og at bruken av ordningen varierer mellom fylkeskommunene. At ordningen er rettet mot de som ikke har forutsetninger for å nå kravene i fag- og svenneprøven, gir fylkeskommunene handlingsrom til å tilby tilrettelagt opplæring for ulike kandidater. Samtidig kan uklare kriterier både føre til at elever som har mulighet til å fullføre med fag- eller svennebrev, likevel blir veiledet inn i lærekandidatordningen og at elever som kunne dratt nytte av ordningen ikke får muligheten. Videre vurdering av målgruppen for lærekandidatordningen, og eventuelt andre alternative ordninger, vil være en del av arbeidet med oppfølgingen av Fullføringsreformen.

Elever med funksjonsnedsettelse har hittil vært en lite prioritert gruppe i diskusjonene om videregående opplæring. I oppfølgingen av Fullføringsreformen legger vi nå en strategi for at elever med funksjonsnedsettelse skal få et likeverdig tilbud i videregående. Arbeidet med strategien er en integrert del av arbeidet med fullføring, kvalifisering og læreplasser generelt, slik at videregående opplæring skal bli best mulig for alle. Lærekandidatordningen retter seg mot mangfoldet av elevene. For mange elever med funksjonsnedsettelse kan lærekandidatordningen være en egnet ordning. I den videre utviklingen av lærekandidatordningen er det derfor viktig å lytte til innspillene fra elever, de som har opplæring i bedrift, skoler, skoleeiere, arbeidslivet og de som representerer ulike grupper. Jeg har allerede vært i møte med flere av interesseorganisasjonene for personer med funksjonsnedsettelse.

Dagens lærekandidatordning avsluttes med en kompetanseprøve som gir et kompetansebevis, som skal rette seg mot et reelt behov i arbeidslivet og gi grunnlag for varig arbeid. Lærekandidatordningen har i dag bred støtte blant fylkeskommuner, partene i arbeidslivet og andre sentrale organisasjoner. Jeg synes også det er bra at SSB i statistikken for gjennomføring i videregående opplæring fra og med 2016 (kullet som begynte i videregående for første gang i 2010) har med fullføring med planlagt grunnkompetanse i enkelte av sine tabeller slik at denne sluttkompetansen også blir synliggjort. Partene i arbeidslivet har tidligere uttrykt skepsis mot å etablere et delkompetansenivå under fagbrevnivået. Jeg ser det ikke som aktuelt på det nåværende tidspunkt å utrede nye yrkesnivå i fag- og yrkesopplæringen.

Jeg er opptatt av at arbeidslivet skal ha plass til alle, og at alle har noe å bidra med. Lærekandidatordningen gir mange som ellers ikke ville fått det til i det ordinære opplæringsløpet, en mulighet til å få et kompetansebevis og dermed kunne bidra i arbeidslivet med andre. Med innføringen av Fullføringsreformen, mener jeg at vi skaper et bedre utgangspunkt for at alle skal lykkes i den videregående opplæringen og kvalifisere til opplæring i bedrift, arbeid og videre utdanning. Kompetansen de får skal være etterspurt av arbeidsliv og utdanningsinstitusjoner. Det gjelder i høyeste grad også for lærekandidater.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

